

HAGYOMÁNY

Kéz–Mű–Remek

Nemzeti Szalon, 2018, Népművészet

A Műcsarnok *Nemzeti Szalon* címet viselő kiállítássorozatában (építészeti, képzőművészeti, fotográfiai, iparművészeti Nemzeti Szalon) 2018-ban a népművészet volt a kiemelt téma. A Magyar Művészeti Akadémia és a Műcsarnok által megrendezett, reprezentatív kiállítás főkurátora Beszprémy Katalin, a Hagyományok Háza Népművészeti Módszertani Műhelyének tárvezetője, a szakmai és művészeti koncepcióért felelős kurátor Fülemile Ágnes, az MTA BTK Néprajztudományi Intézetének tudományos főmunkatársa, a Történeti Néprajzi Témacsoport osztályvezetője volt. A kiállítás társkurátorai G. Szabó Zoltán (a Hagyományok Háza Magyar Népi Iparművészeti Múzeumának vezetője), Pál Miklósné (a Népművészeti Egyesületek Szövetségének elnöke) és Szerényi Béla (az Óbudai Népzenei Iskola igazgatója) voltak. A kiállítás 2018. április 21. és augusztus 20. között volt látogatható a Műcsarnok nagy kiállítóterében. A kísérő katalógus a tárlattal azonos címen jelent meg Andrásfalvy Bertalan, Beszprémy Katalin, Fülemile Ágnes és Szegő György bevezető tanulmányaival, minden kiállító alkotótól egy-egy kiválasztott munka illusztrálásával, 559 oldal terjedelemben.

A kiállítás 12 termében a tárlat kurátorai igyekeztek betekintést nyújtani a népművészeti mozgalom teljes körébe. A napjainkban is aktív alkotói kör nagyságának okán elsősorban *A Népművészet Mestere*, *A Népművészet Ifjú Mestere* és a *Népi Iparművész* címet elért tárgyakotok utóbbi években elismert és díjazott munkáiból válogattak a rendezők. A kiállítás meglehetősen interaktív volt, a látogatók kipróbálhatták az óriás pandúros társasjáték mellett a szövést vagy éppen a citerázást is. A népzenei hangfelvételek meghallgatása, a népművészeti mozgalom történetét bemutató archív filmek mellett a tárgyakkal, mesterekkel foglalkozó filmeket is megtekinthették a látogatók, olykor egy pásztorkunyhóban, máskor pedig egy ácsolt láda belsejében.

A tárlat a megszokott, pályázati keretek között szerveződő országos népművészeti kiállítások világához képest kevésbé volt zsúfolt, hiszen a kurátoroknak, saját megfogalmazásuk szerint, az volt a céljuk, hogy a műrekek szépsége, igényessége és harmóniája ráirányítsa a közönség figyelmét a hagyományos tárgyi világ időtálló esztétikumára.

Az első teremben a háziipari és népi iparművészeti mozgalom újjászületésével és a táncházmozgalom kezdeteivel ismerkedhettek meg a látogatók az 1970-es évek „nomád nem-

Részlet a kiállításból (Cseh Fruzsina felvétele)

zedék”-ének és a Fiatalok Népművészeti Stúdiójának eszmevilágán keresztül. A második, tulajdonképpen tengelynek is tekinthető terem a híres néprajzi tájak továbbélő hagyományát mutatta be, ahol az egykori emblemikus népművészet napjainkban is inspirálja az alkotókedvet. A teremben Mezőkövesd, Sárköz, Kalocsa, a Barkóság és a Palócföld mellett megjelent az erdélyi Kalotaszeg, Szék, a barcasági és a gyimesi csángóság, Gyergyó vidéke és a Székelyföld. A harmadik terem némileg szűkítette a teret és a bensőséges otthonok, hálószobák, nappalik, konyhák világában ismerkedhettünk meg a ma is használható, azonban mégis minőségi, kézzel készült mindennapi tárgykultúrával. A negyedik terem a kézművesoktatás műhelyeit mutatta be, ékes bizonyítékként annak, hogy a népművészeti mozgalom nem marad utánpótlás nélkül, azonban a felelősségre is felhívta a figyelmet, hiszen ezen kézműves szakmákban az alkotók tehetsége ellenére sajnálatosan igen magas a pályaelhagyás aránya. Szintén a „*nomád nemzedék*” gondolatvilágához kapcsolódott az ötödik terem, amely nem csupán a keleti archaikus életformák újrafelfedezését igazolja, hanem a magyar pásztoréletet iránti érdeklődést is. A hatodik, *Táj, környezet, ember* címet viselő terem szintén a „*nomád nemzedék*” hatására megújuló, pontosabban a hagyományozshoz visszatérő, napjainkban is töretlen népszerűségnek örvendő építészeti kultúrát mutatta be a témához kapcsolódó szervezetek működésével és projektjeikkel. A hetedik terem a hagyományos és a megújuló hangszereket tárta a látogató elé, külön figyelmet fordítva a hangszerkészítő tevékenységre és a már korábban említett interaktivitásra. A nyolcadik terem témája a mesterségbeli tudás, a kézműves vásárok világa volt, a műhelyeket és dínsztiákat a középpontba helyezve. A kilencedik teremben egyaránt megtalálhatók voltak a szinte műtárgymásolat igényével készült tárgyrekonstrukciók és az „*újraálmodott múlt*” jegyében a hagyományos elemeket magukon hordozó népművészeti, illetve iparművészeti alkotások. A szakrális terek, jeles napok és az emberi élet fordulóinak népművészeti igényességű kellékeit a tizedik teremben állították ki, míg a tradicionális és modern öltözékek a tizenegyedik, félköríves teremben kerültek elhelyezésre, ahol a kurátorok külön figyelmet fordítottak a kiegészítő ruhadarabok, párták, kendők, táskák és lábbelik szerepére. A tizenkettedik teremben a köztéri jelképeket, udvari épületeket, illetve a temetői kultúrát mutatták be az egy-egy település arculatát jelentősen meghatározó közösségi épületekkel egyetemben. E témában külön kiemelendő a Múcsarnok kertjében elhelyezett faragott és festett székelykapu, amely tulajdonképpen a kiállítás reprezentatív bejáratának is tekinthető.

E látványos kiállítás kitűnően reprezentálta a Kárpát-medencei kortárs népi kézművességet és a generációkat összekötő, minőségi népművészeti tárgyak értékét. Betekintést engedett egy olyan európai, sőt, világviszonylatban is nagyszámú tagot számláló alkotóközösség életébe és tevékenységébe, amely napjainkban is aktív, amely a magyar népművészeti hagyományokon alapuló, de a mának szóló tárgyakat készít.

Ament-Kovács Bence

Részlet a kiállításból (Cseh Fruzsina felvétele)

2018/5

HONISMERET

A HONISMERETI SZÖVETSÉG FOLYÓIRATA

XLVI. ÉVFOLYAM

Magyarok a nagyvilágban

Nemzeti Szalon – Népművészet

A vizet fakasztó Szent László

HONISMERET

XLVI. évfolyam, 5. szám
2018. október

Kiadja a HONISMERETI SZÖVETSÉG
1088 Bp., Múzeum krt. 14–16.

FELELŐS KIADÓ:
DEBRECZENI-DROPPÁN BÉLA
elnök

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:
ANDRÁSFALVY BERTALAN
BARTHA ÉVA
DEBRECZENI-DROPPÁN BÉLA
FEHÉR JÓZSEF
GÁLNÉ JÁGER MÁRTA
GÖNCZI AMBRUS, HALÁSZ PÉTER
HÁLA JÓZSEF, KOVÁCS GERGELY
KOVÁTS DÁNIEL, SEBESTYÉN KÁLMÁN
SELMECZI KOVÁCS ATTILA
SZÉKELY ANDRÁS BERTALAN
ZIKA KLÁRA

SZERKESZTI:
HÁLA JÓZSEF
SZERKESZTŐSÉG:
Budapest V., Magyar u. 40.
Levelezési cím: 1370 Budapest, Pf. 364
Tel/fax: +36 1 327 7761
Internetes elérési cím: www.honismeret.hu
INDEX 25387
E-mail: honismeret25@gmail.com

Megjelenik
az **Emberi Erőforrások Minisztériuma**
a **Nemzeti Kulturális Alap**
és a **Magyar Nemzeti Múzeum**
támogatásával.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.
Postacím: 1900 Budapest
Előfizetésben megrendelhető az ország bármely
postáján, a hírlapot kézbesítőknél,
www.posta.hu WEBSHOP-ban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,
telefonon +36 1 767 8262 számon, levélben
a MP Zrt. 1900 Budapest címen.
Külföldre és külföldön előfizethető
a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu
WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), 1900 Budapest, +36 1 767 8262,
hirlapelofizetes@posta.hu
Belföldi előfizetési díjak:
egy évre 1980 Ft, fél évre 990 Ft

Arculat: Farkas Anna
Technikai szerkesztő: Geiger Annamária
Nyomdai munkák:
Opticult Bt., mondAT Kft.
ISSN 0324-7627 (nyomtatott)
ISSN 1588-0672 (online)

E SZÁMUNK MUNKATÁRSAI

A. Gergely András, PhD. kulturális antropológus,
politológus, ELTE Társadalomtudományi Kar, Budapest
Ament-Kovács Bence néprajzkutató,
MTA BTK Néprajztudományi Intézet, Budapest
Blazovich László, DSc. professor emeritus,
ny. megyei levéltárigazgató, Szeged
Bodó Imre helytörténész, Dombóvár
Csendesné Bosits Éva helytörténész, Ajka
Fekete Imre, Dr. állatorvos, Baja
Filip Gabriella főkönyvtáros, II. Rákóczi Ferenc Megyei
és Városi Könyvtár, Miskolc
Gábel Tibor történész, Budapest
Gyarmati János muzeológus, Néprajzi Múzeum,
Budapest
Hajdara-Herczeg Hajnalka néptáncoktató, Pásztó
Halász Péter ny. főtanácsos, Gyimesközéplek
Imre Lászlóné ny. területi kommunikációs vezető,
MÁV Zrt., Pécs
Kaczián János ny. népművelő-levéltáros, Szekszárd
Kalina Veronika néprajzkutató, Hagyományok Háza,
Budapest
Kiss András, PhD. történész-főlevéltáros,
Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
Kováts Dániel, Dr. ny. főiskolai tanár, Budapest
Lanczendorfer Zsuzsanna, PhD. néprajzkutató,
egyetemi docens, Széchenyi István Egyetem
Apáczai Csere János Kar, Győr
Lukács László, DSc. néprajzkutató, egyetemi tanár,
Székesfehérvár
Lukácsi Zoltán, PhD. székesgyházi kanonok,
győr-szigeti plébános, tanár,
Győri Hittudományi Főiskola, Győr
Magyar Zoltán, PhD. néprajzkutató,
tudományos főmunkatárs,
MTA BTK Néprajztudományi Intézet, Budapest
Pálmány Béla, PhD. ny. levéltárvezető, történész,
Budapest
Pesti János, Dr. ny. egyetemi docens, Pécs
Selmecki Kovács Attila, DSc. etnográfus, Göd
Székely András Bertalan, Dr. művelődésszociológus,
Isaszeg
Valentyik Ferenc helytörténész, Dabas
Végső István történész, Kiskunhalas
Viga Gyula, DSc. etnográfus, egyetemi tanár,
Miskolc–Pécs

A borítón:
A vizet fakasztó Szent László
a győr-gyirmóti római katolikus templom oltárképén,
Globocsnig Ferenc festménye, 1850
(Lanczendorfer Zsuzsanna és Lukácsi Zoltán cikkéhez,
Lanczendorfer Zsuzsanna felvétele)

TARTALOM

ÉVFORDULÓK

„Aki nemzetének erkölcsét szebbíti, az hagy maga után háláló fiakat”.

Kazinczy Gábor (1818–1864) (*Kováts Dániel*) 3

Aki túl messzire ment.

150 éve született és 125 éve hunyt el Fenichel Sámuel (*Gyarmati János*) 8

ISKOLA ÉS HONISMERET

Tanítómestereink

Móricz Zsigmond: „Abban a pillanatban” a sátorlajújhelyi kisállomáson..... 15

SORSKÉRDÉSEK

Nemzetpolitikai programok a külhoni magyarság megmaradásáért

(*Székelly András Bertalan*).....17

Örökség és megőrzés egy kanadai magyar közösségben (*Kalina Veronika*) 18

Kilenc hónap Magyarlapádon (*Hajdara-Herczeg Hajnalka*)..... 24

Nyergestető. Egy régi-új nemzeti emlékhely tanulságai (*Halász Péter*) 31

HAGYOMÁNY

Kéz–Mű–Remek. Nemzeti Szalon, 2018, Népművészet (*Ament-Kovács Bence*) 34

Ibikusz darvai. „A bűn nem marad titokban” típusú mondák a magyar folklórban

(*Magyar Zoltán*) 36

KÖZ-GYŰJTEMÉNYEK

Abauji emberek – a határban és a kertben. Egykori parasztgazdaságok emlékei

Zsiga László szikszói gyűjteményében (*Filip Gabriella*) 42

TERMÉS

A XLVI. Országos Honismereti Akadémia előadásaiából

Duna kétparti települések a történeti Magyarországon (*Lukács László*).....45

Szent László, a vízfakasztó (*Lukácsi Zoltán*) 54

A víz a magyar népdalkincsben (*Lanczendorfer Zsuzsanna*) 61

A Három Város zsidóságának sorsa.

Kecskeméti izraeliták útja a halálkamrákig (*Végső István*) 67

A helytörténet-honismeret a pécsi nyelvészek munkásságában (*Pesti János*).....74

KRÓNKA

Büszke Kiskun Tábor, 2009–2018 (*Végső István*) 79

Újabb Fekete István-emlékhelyet avattak Bakócán (*Bodó Imre*) 80

Ismét lesz „Ajka Századok”!

Megalakult az Ajkai Helytörténeti Klub (*Csendesné Bosits Éva*) 81

Egy mindszenti honismerő munkásságának elismerése. A dr. Ávéd János vezette praxis nyerte „Az Év Praxisa a Kárpát-medencében” díjat (<i>Blazovich László</i>).....	82
Helyi elismerés honismereti munkáért. „Tóth Árpád- emlékérmét” kapott Szmolicza József Sándor (<i>Székely András Bertalan</i>).....	84
Dr. Mándics Mihály 90 éves (<i>Fekete Imre</i>).....	87

KÖNYVESPOLC

Töredékek Sóskút múltjából (<i>Kiss András</i>).....	89
A makulátlanság őszinte hitében (<i>A. Gergely András</i>).....	91
Tanulmánykötet „az ezerarcú vasút”-ról (<i>Imre Lászlóné</i>).....	94
Bonyhád lexikona (<i>Kaczián János</i>).....	95
Párhuzamos útinapló Kazinczy rabságáról (<i>Selmeczi Kovács Attila</i>).....	97
Olcsvaapáti története (<i>Pálmány Béla</i>).....	98
Centenárium emlékkönyv a gyöngyösi tűzvészről (<i>Selmeczi Kovács Attila</i>).....	100
Könyv és kiállításvezető egy munkaszolgálatos naplójából (<i>Valentyik Ferenc</i>).....	101
Két könyv Cigándról Sőregi János naplóiból (<i>Viga Gyula</i>).....	103
Városunk – Budapesti Honismereti Híradó (<i>Gábrriel Tibor</i>).....	106

HONISMERETI BIBLIOGRÁFIA (Összeállította: <i>Halász Péter</i>).....	111
---	-----

HONISMERETI ÉVFORDULÓNAPTÁR, 2019. (Összeállította: <i>Halász Péter</i>).....	118
---	-----

A Magyar Kultúra Napja 2019, XXIII. pályázat.....	124
---	-----

A Magyar Emlékekért A Világban Egyesület (Meve) rendezvényei a 2018. év II. félévében	126
---	-----

Tisztelt Szerzőink!

Kérjük, hogy a folyóiratunkba szánt írásait lehetőleg elektronikus úton egyszerű Word formátumban szíveskedjenek megküldeni a honismeret25@gmail.com címre. Továbbá kérjük, hogy a terjedelem kötöttségére való tekintettel a megküldött írás ne haladja meg a 4–5 oldalt (10–15 ezer leütést), az esetleges hivatkozások esetén lábjegyzetelést kérünk, a képmelléleteket szintén elektronikusan, lehetőleg 300 dpi felbontásban kérjük megküldeni. Aszerzői korrektúrát szintén elektronikus úton küldjük meg.

Lapzárta minden páratlan hónap 5-én, megjelenés minden páros hónap 10-én. A közlésre szánt cikkeket a szerző nevének, titulusának és címének feltüntetésével tudjuk fogadni. Kérjük, hogy a lábjegyzeteket vagy irodalomjegyzéket tartalmazó írások esetében a hivatkozások, bibliográfiai adatok legyenek hiánytalanok, pontosak és azok a Honismeretben használt formában készüljenek! Ellenkező esetben a cikket nem áll módunkban elfogadni!

a Szerkesztőbizottság

A Honismeret folyóirat megvásárolható:

Honismeret Szerkesztősége (1053 Budapest, Magyar u. 40.),

Magyar Nemzeti Múzeum Könyvesboltja (1088 Budapest, Múzeum krt. 14–16.)